

Ormancılık Makalelerinde Türkçe Kelime Kullanım Değişimlerinin İncelenmesi: Forestist Dergisi Örneği*

Examining Changes in Turkish Word Usage in Forestry Articles: A Case Study of the Forestist Journal

 Yıldız BAHÇECİ ÖZTÜRK¹, İdris DURUSOY¹

Özet

Bu çalışmada İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Orman Fakültesi Dergisi'nde (Forestist) yayımlanmış makalelerde dönemsel kelime kullanımlarına yönelik bir içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Dönemsel kelime kullanımlarını tespit etmek, dilin evrimini ve zaman içerisindeki değişimini anlamak için son derece önemlidir. Bu bağlamda tam metnine ulaşılabilen 2293 adet araştırma incelenmiştir. Makaleler onar yıllık dönemlere ayrılarak kelime kullanım sıklıkları belirlenmiştir. Zamansal kelime kullanım değişimlerini belirlemek amacıyla, eski dönemlerde sık kullanılıp günümüzde kullanılmayan ve günümüzde kullanılmasına karşın eski dönemlerde kullanılmayan kelimeler tespit edilerek incelenmiştir. Ayrıca Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğünde yer alan kelimelerin dönemsel kullanım sıklıkları da belirlenmiştir. Sonuçta, geçmişte yaygın kullanılan birçok kelimenin günümüzde hiç kullanılmadığı, geçmişte hiç kullanılmayan birçok kelimenin de bugün yaygın olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Aynı zamanda, batı dillerinden gelen kelimelerin de ormancılık bilimi yazılarında sıkça kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bilimsel dergilerde yayımlanan yazıların, meslek mensuplarını ve toplumu bilgilendirici görevi olduğundan, bu metinlerde Türkçenin doğru kullanımını açısından dil incelemesinin, dilbilim alanından uzmanların desteği de alınarak yapılması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Batı kökenli kelimeler, dil, dönemsel kelime kullanımı, ormancılık.

Abstract

In this study, a content analysis was conducted to examine the periodic use of word usage in articles published in the Journal of Istanbul University-Cerrahpaşa Faculty of Forestry (FORESTIST). Identifying periodic patterns in word usage is crucial for comprehending the evolution of language and its transformation over time. In this context, 2,293 studies, whose full text can be accessed, were examined. The frequency of word usage was determined by dividing the articles into ten-year intervals. To identify changes in temporal word usage, we examined words that were frequently used in oldest periods but are no longer used today, as well as words that are commonly used today but were not used in oldest periods. The frequency of word usage in the Dictionary of Words of Western Origin in Turkish was also determined. As a result, it was determined that many words that were widely used in the past are not used at all today, and many words that were never used in the past are widely used today. It has been revealed that forest science writings often incorporate words from Western languages. Since articles published in scientific journals have the responsibility of informing professionals and society, it is recommended that language analysis be conducted with the support of linguistics experts to ensure the correct use of Turkish in these texts.

Keywords: Words of Western origin, language, periodic word usage, forestry.

Geliş Tarihi: 05.06.2023, Düzeltme Tarihi: 12.06.2023, Kabul Tarihi: 12.06.2023

Adres: ¹Düzce Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü

E-mail: yildizbahceci@duzce.edu.tr

*Bu çalışma, Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalı'nda ikinci yazarın danışmanlığında, birinci yazar tarafından yürütülen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1. Giriş

Dil, bir toplumun yapıtaşını oluşturan yegâne özelliklerinden biridir, toplumda yaşayan insanlar arasında ortak bir bağ oluşturarak toplumun kültür dokusunu oluşturmada bir çimento işlevi görür (Göçer, 2012). Teknolojinin ilerlemesi, sosyal, kültürel ve ekonomik koşulların değişmesi gibi pek çok nedenden dolayı dil de dönemsel olarak farklılaşmalara maruz kalır. Bu nedenle dil dinamik bir yapıya sahiptir ve zaman içinde bir evrim geçirir. Toplum için çok büyük bir öneme sahip olan dil insanların birbiriyle iletişim kurmasını ve ortak değerleri, inançları ve tarihleri paylaşmasını sağlar. Bu sayede bir halka mensup kişiler birbirlerini anlayabilir ve birlikte çalışabilirler. Dil ayrıca toplumsal düzenin korunmasına da yardımcı olur.

Dil, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yürütülmesi ve bilgi iletişimde kullanılan etkili araçlardan biridir (Zeyrek, 2020). Bu bilgi iletişimini sağlayan bilim insanları ise kullandıkları mesleki terimler ve ortaya çıkardıkları yenilikleri ifade ediş şekilleriyle birlikte bilimsel yayınları okuyan kitleleri etkiler. Aynı zamanda ilgili mesleğin uygulayıcılarını eğiten kişiler olduklarından dolayı hem doğrudan hem de dolaylı yollardan dilin değişiminde önemli katkılar sağlarlar. Çünkü yeni buluşlar, teknolojik ve kültürel gelişmeler gibi pek çok etken dili bir değişime zorlar. Yazoğlu'na (2005) göre “kültür dili gelişmeden kültür; bilim dili gelişmeden de bilim gelişemez.” Yapılan yeni bir icat, teşhis edilen yeni bir hastalık gibi pek çok farklı etken dile yeni terimlerin girmesine neden olur. Bu dili kullanan bilim insanları ve araştırmacılar ise yazdıkları ile bu yeni terimleri kazandırmış olurlar.

Seyedi (2019) akademik dili düz anlamlı, kurgudan uzak araştırmacılar, uzmanlar, akademisyenler ve öğrenciler arasında sözlü ve yazılı olarak iletişimi, bilgi paylaşımını sağlamak amacıyla kullanılan bir dil türü olarak tanımlamıştır. Akademik dil ve yazım da sürekli evrim geçirir ve belirli kelimelerin kullanımı zaman içinde değişim gösterir. Yeni bilimsel keşiflerin ve fikirlerin gelişimiyle, yeni terimler ve kavramlar kullanılmaya ve yaygınlaşmaya başlarken, bazı terimler ise daha nadir kullanılır veya tercih edilir hale gelebilir. Bu kelime kullanımındaki değişiklikler, akademik tartışmanın dinamik doğasını ve çalışma alanındaki güncel gelişmeleri takip etmenin önemini yansıtır. Yazarlar, bu değişikliklere dikkat ederek, dillerinin kesin, ilgili ve etkili kalmasını sağlayabilirler.

Akademik metinler batı kökenli kelimelerin Türkçeye aktarılması bağlamında da önemli metin türleridir. Başka topluluklardan öğrenme gerçekleştiğinde, başka dillerden öğrenilen kelimelerin taşınarak yapılan alıntılara bilgi alıntıları denilmektedir (Karaağaç, 1997). Bilimsel gelişme bakımından önde olan ülke dillerinden modalaşma gibi dil dışı

konularla da alıntılar yapılabilmektedir. Son yüzyılda bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişmeler, bu gelişmeleri yapan milletlerin kendi dillerinde yeni kelimeler türetmesine neden olmuş ve bu kelimeler Türkçeye daha önceleri Arapça ve Farsçadan yapılan alıntılarının da yerine geçmeye, hatta öz Türkçe kelimeleri de tehdit etmeye başlamıştır (Bayraktar, 2006).

Bu çalışmada, ormancılık bilim alanında kelime kullanımının 1951-2021 yılları arasındaki dönemsel değişimleri araştırılmıştır. Bu maksatla, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi'nde yayımlanmış makaleler incelenmiştir. Bu makale metinlerinde kelime kullanım sıklıkları tespit edilmiş ve dönemsel farklılıklar ortaya konulmuştur. Ayrıca, dönemler itibarıyla Batı dillerinden yapılan alıntılarının değişimi de incelenmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırmanın evrenini İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Orman Fakültesi Dergisi'nin 1951-2021 yılları arasında yayımlanan ve tam metinlerine ulaşılabilen 2293 adet makale metni oluşturmaktadır. Bu derginin seçilmesinin en temel sebebi, Türkiye'de ormancılık bilim alanında en uzun süredir yayınlanmakta olan dergi olmasıdır. Verilere derginin ağ sayfası ve DergiPark adlı veri tabanı üzerinden ulaşılmıştır. Yalnızca tam metin olarak bulunan çalışmalar analizlere dahil edilmiştir. Eski yıllarda yapılmış olan çalışmaların bazılarında, tam metinlerinin analiz yazılımı tarafından doğru okunabilmesi için metin tanıma işlemi yapılması gerekmiştir. Toplanan makaleler onar yıllık öbeklere bölünerek, dönemsel kelime kullanımı ve en fazla kullanılan kelimeler gibi sonuçlara ulaşabilmek için kelime sıklık analizleri gerçekleştirilmiştir. Kelime sıklık analizleri ormancılık alanında da kullanılmaktadır (Durusoy ve Dağ, 2019; Bulut ve Gültekin, 2019)

Kelime sıklık analizleri yapıldıktan sonra, tüm makalelerde elliden fazla kullanılan kelimeler arasında, günümüzde en yakın iki dönem olan 2011-2021 ve 2001-2010 dönemlerinde hiç kullanılmayan, ancak en eski iki dönem olan 1951-1960 ve 1961-1970 dönemlerinde kullanılan kelimeler tespit edilmiştir. Toplamda 727 adet olan bu kelimelerden kişi adları, yer adları, bitki ve hayvan adları, yabancı dildeki kelimeler (İngilizce, Almanca, Latince ve Fransızca) çıkarılmıştır. Bu kelimelerin bir kısmı yazılışlarındaki değişimler nedeniyle kullanım sıklığı azalan kelimeler olarak değerlendirilmiştir. Bu kelimeler, dönemden döneme değişen yazım farklarını göstermesi bakımından önemlidir.

En yeni iki dönemde kullanılmayan ve en eski dönemde de kullanılmayan kelimeler kapsam dışında bırakılmıştır. Çünkü bu kelimelerin incelendiğinde ara dönemlerdeki makalelerde çoğunlukla da tek dönemde yoğun kullanıma sahip oldukları görülmüştür. Bu

haliyle de kelimelerin kullanım yoğunluğunun zamansal değişimini yansıtmadıkları anlaşılmıştır.

Öte yandan, tüm makalelerde elliden fazla kullanılan kelimeler arasında, güncel dönemlerde (2011-2021 ve 2001-2010) kullanılmasına karşın, en eski dönemlerde (1951-1960 ve 1961-1970) hiç kullanılmayan kelimeler de tespit edilmiştir. Böylelikle, eskiden kullanılmayan ancak günümüzde kullanılan bu kelimelerin dönemsel kelime tercihlerindeki değişimi yansıtacağı değerlendirilmiştir. Ayrıca Batı dillerinden yapılan alıntılar belirlemek için Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü (TDK, 2007) kullanılmıştır. Bu sözlükte yer alan kelimeler liste haline getirilerek, incelemeye konu ormancılık makalelerinde kullanım yoğunlukları tespit edilmiştir. Bu kelimelerin bazıları yabancı dildeki makale bölümlerinde kullanıldığından, bunların Türkçe metin kısımlarında olanları ayıklanmıştır. Sözelimi plan kelimesi İngilizce metinlerde de çoklukla kullanıldığından, ilgili metin İngilizce ise kullanım sıklığından düşülmüştür. Kelime sıklık çizelgelerinde üst sıralarda yer almasına karşın bu sözlükte yer almayan Batı kökenli kelimeler de ayrıca tespit edilmiştir. Zira, ilgili sözlük eski edebi metinlerin analizi ile oluşturulmuştur. Bu nedenle günümüzde alıntılanan ancak bu sözlükte yer almayan çok sayıda batı kökenli kelime yer almaktadır. Bunların bir kısmı da, ormancılık terimleri olarak kullanılan kelimeler olup, ayrıca değerlendirilmiştir.

3. Bulgular ve Tartışma

Çalışmada incelemeye konu makalelerin dönemlere dağılımları Çizelge 1’de verilmiştir. En fazla araştırma 1981-1990 yılları arasında yayımlanmıştır. Ayrıca çizelgede 4 harf ve üzeri kelime sayısı ile makale başına düşen kelime sayısı bilgileri de verilmiştir.

Çizelge 1. Dönemlere göre temel veriler.

Dönemler	Araştırma sayısı	Toplam kelime sayısı	Makale başına kelime sayısı
1951-1960	275	781963	2844
1961-1970	303	662423	2186
1971-1980	345	1111266	3221
1981-1990	468	1318990	2818
1991-2000	356	1151515	3235
2001-2010	311	1080697	3475
2011-2021	235	862873	3672
Toplam	2293	6969727	3040

3.1. Batı kökenli kelimelere ait bulgular

Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğünde yer alan kelimelerin kullanım sıklığı en fazla olan ilk yirmi adedi Çizelge 2’de verilmiştir. En fazla kullanılan Batı kökenli kelime 12876 kez kullanılmış olan fakülte kelimesidir. Dergi adında da yer alan bu kelime,

makalelerin kaynaklarında ve ilgili kurumlara atıf yaparken de sıkça kullanılmıştır. Kökeni Fransızca olan fakülte kelimesinin en çok kullanıldığı dönem 1991-2000 yılları arası olmuştur. Fakülte kelimesi ayrıca, 1981-1990 döneminde ilgili sözlükteki kelimelerden en sık kullanılanı olmuştur.

İlgili sözlükten en sık kullanılan ikinci kelime olan tablo ise en fazla 2001-2010 döneminde kullanılmıştır. Tablo kelimesi araştırmalarda bilgilerin ve sonuçların sunumunda kullanılan bir araç olup, metinlerde de ilgili tablolara atıf yapılmaktadır. Tablo ile eş anlamlı kelimelerden, cetvel 1960-1980 arasında sık kullanılmış iken, 1981-2000 döneminde çizelge kelimesi de kullanılmıştır.

En sık kullanılan üçüncü yabancı kelime olan plan, 1981-1990, 2001-2010 ve 2011-2021 dönemlerinde en fazla kullanılan söz olmuştur. 1971-1980 döneminde sınır, 1961-1970 döneminde fotoğraf, 1951-1960 döneminde ise fidan kelimesi batı dillerinden en fazla alıntılanan kelimeler olmuştur. Sınır, fidan ve temel kelimelerinin kökeni Rumca iken, çizelgedeki diğer tüm kelimelerin Fransızcadan alıntılanmış olması dikkat çekmektedir.

Çizelge 2. En fazla kullanılan Batı kökenli kelimeler.

Kelime	2011-2021	2001-2010	1991-2000	1981-1990	1971-1980	1961-1970	1951-1960	Toplam
fakülte	1033	2720	3250	2736	1635	795	707	12876
tablo	1310	2592	2965	2388	1680	713	893	12541
plan	1472	2870	2992	2747	1364	229	87	11761
sistem	775	1593	1595	2180	1065	345	408	7961
sınır	634	1041	1436	1328	1759	523	501	7222
fidan	289	547	1361	1087	486	861	1483	6114
kontrol	377	1325	1025	1328	1052	346	335	5788
faktör	465	783	865	1125	1343	597	576	5754
ekonomi	498	974	1024	1177	998	664	418	5753
teknik	367	952	994	1158	1051	557	466	5545
grup	374	1058	822	1045	970	488	326	5083
analiz	877	1149	980	839	862	239	134	5080
kalite	332	1141	859	881	765	311	424	4713
fotoğraf	209	200	149	1652	1273	985	60	4528
hektar	200	312	585	936	704	830	771	4338
erozyon	207	441	690	857	1259	469	158	4081
fonksiyon	279	741	902	922	771	253	140	4008
endüstri	291	752	711	1011	591	221	354	3931
model	930	788	989	757	261	66	15	3806
temel	363	747	618	713	578	305	197	3521

Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğünde yer alan ve yukarıdaki çizelgede yer almayan en sık kullanılan kelimeler içinde, ormancılık terimleri olarak değerlendirilen kelimelerden kullanım sıklığı en fazla olan 20 tanesi Çizelge 3'te verilmiştir. Burada yer alan ormancılık terimlerinin büyük çoğunluğunun kökeni Fransızcadır. Fidan, fide ve reçine Rumcadan, familya ve sera İtalyancadan, habitat ise İngilizceden alıntılanmıştır. Diğer

terimlerin tamamı Fransızcadan dilimize alıntılanmış olup, ormancılık bilimi alanında yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu terimler arasında, habitat, fonksiyonel ve kronoloji geçmişten günümüze kullanım yaygınlığının artmasıyla dikkat çekmektedir.

Çizelge 3. En fazla kullanılan Batı kökenli ormancılık terimleri.

	2011-2021	2001-2010	1991-2000	1981-1990	1971-1980	1961-1970	1951-1960	Toplam
fidan	289	547	1335	1061	468	832	1436	5968
hektar	200	310	579	907	669	794	737	4196
erozyon	207	437	672	828	1195	443	150	3932
fonksiyon	278	738	874	873	726	228	132	3849
reçine	11	198	110	565	273	274	955	2386
orijin	121	518	370	382	260	122	84	1857
envanter	92	281	367	331	195	238	63	1567
familya	76	327	163	240	102	77	73	1058
habitat	385	255	29	101	2	2	1	775
plantasyon	192	115	93	163	108	58	19	748
teras	23	38	301	182	82	46	63	735
strüktür	31	41	70	122	176	50	170	660
fide	56	129	31	105	53	39	217	630
botanik	25	84	176	120	53	90	58	606
sera	58	40	158	136	37	37	85	551
varyete	34	72	55	233	25	23	77	519
fonksiyonel	62	132	133	120	34	2	1	484
anatomik	19	141	125	95	31	38	24	473
fizyolojik	30	28	102	104	55	38	41	398
kronoloji	160	152	32	17	4	1	1	367

3.2. Kullanım sıklığı azalan kelime bulguları

En güncel iki dönemde (2001-2021) kullanılmayıp, en eski iki dönemde (1951-1970) kullanılan kelimeler tespit edilmiştir. Bu kelimelere ilişkin bulgular sınıflandırılarak verilmiştir. İlk sınıfta düzeltme işareti kullanımından vazgeçilmesi nedeniyle kullanımı azalan kelimeler yer almıştır. İkinci sınıfta ise, ile kelimesinin birleştirilmesinde yaşanan değişimleri yansıtan kelimeler vardır. Üçüncü sınıfta ise, yazımında zaman içinde değişiklik yaşandığı için günümüzde kullanılmayan kelimeler bulunmaktadır.

Çizelge 4'ün sol tarafında düzeltme işareti ile yazılmış kelimeler verilmiştir. Bu kelimelerin gerçekten eskiyip eskimeydiğini belirlemek için, güncel zamanlardaki yazılarda düzeltme işareti olmaksızın kullanım sıklıkları sorgulanmıştır. Bu sorgulamaya göre, bu kelimelerin büyük çoğunluğunu düzeltme işareti olmadan da yakın dönemlerde hiç kullanılmadığı belirlenmiştir. Düzeltme işareti olmadan kullanım sıklığı yüksek (50'den fazla) olanlar sırasıyla, plan, tayin, ladin ve nisbi kelimeleridir.

Çizelge 4. İmla kuralı ve yazım değişimleriyle kullanımı azalan kelimeler.

Kelime	Toplam sıklık	1951-1970	Kelime	Toplam sıklık	1951-1970	Kelime	Toplam sıklık	1951-1970
meselâ	1136	984	suretile	1562	1265	sellüloz	249	219
lâzımdır	851	719	dolayısile	577	480	destere	191	182
kâfi	394	357	itibarile	597	385	bazan	307	180
iktisadî	352	313	maksadile	313	257	mikdarı	85	75
lâzım	337	301	maksadiyle	226	204	netekim	67	57
lâdin	478	278	vasıtasile	131	122	mikdar	65	53
evvelâ	334	272	yardımiyle	197	122	materyel	82	52
mütalâa	356	269	vasıtasıyla	146	118	elestikiyet	50	49
imâl	284	258	tamamile	164	99	motörlü	53	49
tâyin	257	234	yardımiyle	339	92	fiatı	80	40
hakikî	225	224	olmıyan	157	83	sebeb	114	39
ziraî	197	190	sebebile	67	64	guruplar	50	34
plân	317	180	tabiatıyla	73	59	girift	66	25
imâlinde	173	171	sırasile	137	56	daneler	72	22
kimyevî	161	158	yaşıyan	80	55	zorunluğu	151	21
bilâhare	164	156	sırasıyle	93	53	daneli	61	19
malûmat	151	147	palamutun	52	52	rakkamlar	59	18
istihlâk	144	142	yukardaki	193	50	danelerin	52	11
ilmî	146	136	sağlıyacak	78	47			
fevkalâde	157	131	şartiyle	66	44			
asgarî	135	125	gayesile	86	37			
malûm	123	120	sağlıyan	65	35			
yekûn	122	118	yapmağa	53	29			
sathî	118	116	yarıyan	61	25			
madenî	115	113	şöyleki	53	14			
mâni	117	111	amacıyla	71	10			
hülâsa	111	109	amacile	184	6			
tâyini	129	106	nedenile	108	6			
plânları	141	94						
nisbî	137	93						

Çizelge 4'e göre kelime kullanımlarından yaşanan değişimlerin büyük bir kısmının nedeni imla kılavuzundaki değişimlerdir. Çizelgedeki kelimelerin büyük bir kısmı "ile" sözünün ek olarak yazılışıyla ilgilidir. Bu kelimelerin birçoğu, günümüzdeki ölçünlü yazıma uymadığı için, güncel dönemlerde kullanımına rastlanmayan kelimelerdir. İle, ünsüzle biten kelimelere bitişik olarak yazıldığında i ünlüsü düşer ve büyük ünlü uyumuna uyar. İle, ünlüyle biten kelimelere bitişik olarak yazıldığında araya y ünsüzü girer ve başındaki i ünlüsü düşer. Günümüzdeki imla kılavuzuna göre "sureti ile", suretile şeklinde değil suretiyle şeklinde yazılır. Olmıyan, yaşıyan, sağlıyan gibi fiil çekimi yazımına uymayan yazılışlar da kelime sıklıkları çizelgesine yansımıştır.

Çizelge 4'ün sağ kısmında toplanan kelimeler de çoğunlukla, zaman içerisinde yazılışları değişime uğrayan sözlere, Sellüloz, destere ve bazan sözleri, en sık kullanılan kelimeler olup, zamanla selüloz, testere ve bazen şeklinde yazılmaya başlanmıştır.

1951-1970 döneminde kullanılmasına rağmen, 2001-2021 döneminde hiç kullanılmayan kelimeler sıklıkları bakımından sıralanarak ilk yirmi adedi Çizelge 5'te verilmiştir. Kelime kullanım sıklıkları belirlenirken her söz ayrı değerlendirilmiştir. Örneğin, ekseri, ekseriya, ekseriyet, ekseriyetle sözlerinin hepsinin kullanım sıklığı ayrıca belirlenmiştir. Eskimiş sözler belirtilen yöntemle bulunduktan sonra, kökleri aynı olan kelimelerin sıklık değerleri birleştirilerek verilmiştir. Ayrıca bu kelimelerin, kök olarak sorgulaması yapılarak kelime sıklıkları yeniden belirlenmiştir. Böylelikle bazı kelimelerin güncel dönemde de kullanıldıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 5. 2001-2021 döneminde hiç kullanılmayan kelimeler.

Kelime	1991-2000	1981-1990	1971-1980	1961-1970	1951-1960	Toplam	Son kullanım
ekseri	14	69	76	277	591	1027	1997
takriben	6	39	110	296	545	996	1996
husule	3	10	37	146	300	496	2000
ehemmiyet	2	13	13	47	369	444	1995
ameliye	0	4	22	95	274	395	1989
zikretmek	6	17	46	110	174	353	1998
inkışaf	0	4	9	103	212	328	1986
maile	0	4	50	46	197	297	1982
misal	2	20	35	76	149	282	1993
itibara almak	1	4	22	74	164	265	1994
maksimal	13	27	81	18	108	247	1997
müsbet	0	10	12	51	136	209	1988
şayan	6	12	23	51	117	209	1995
şüceyrat	7	10	15	40	197	269	2000
terekküp	0	3	8	40	142	193	1989
vukua gelme	0	2	5	72	93	172	1990
mamafih	2	21	11	64	71	169	2000
inhisar	1	11	17	39	86	154	1992
binaenaleyh	0	0	3	49	91	143	1973

Artık ormancılık makalelerinde kullanılmayan, ancak eskiden en yaygın kullanılan kelimeler ekseri, takriben ve husule (gelme, getirme) olmuştur. Bu kelimelerden husule (gelme, getirme), şüceyrat ve mamafih 2000 yılında kadar kullanılmıştır. En uzun süredir kullanılmayan kelimeler ise sırasıyla, binaenaleyh, maile ve inkışaf olmuştur. Bu kelimeler arasında yer alan şüceyrat/süceyrat, ormancılıkta kullanılan terimlerden birisi olup, orman gülü, taflan ve yabani fındık gibi orman altında yetişen diri örtüden elde edilen odunları nitelemek için uygulamacılar tarafından kullanılmaya devam edilmektedir. Orman Genel

Müdürlüğü 2023 yılı için çıkardığı tebliğde (OGM, 2023), süceyrat odunu şeklinde kullanılmıştır.

Yukarıda belirtilen yöntemle belirlenen kelimelerden güncel dönemde de kullanılan ancak sıklığı büyük ölçüde azalanlardan ilk yirmi adedi toplam kullanım sayısına göre sıralanarak Çizelge 6'da verilmiştir. Bu kelimelerden 2001'den bu yana kullanım sıklığı oransal olarak (toplam içinde 2001-2021 dönemindeki kullanımın payı) en fazla azalan ilk üç kelime sırasıyla, nisbet, memleket ve teşekkül olurken, aynı dönemde en az miktarda kullanılan ilk üç kelime nisbet, teşekkül ve istihsal olmuştur.

Çizelge 6. Kullanımı azalan kelimelerin en yaygın kullanılanları.

Kelime	2011-2021	2001-2010	1991-2000	1981-1990	1971-1980	1961-1970	1951-1960	Toplam
metod	110	373	543	1302	1760	1608	2261	7957
itibar	208	481	698	936	937	1015	1440	5715
tesbit	1	42	341	375	971	1177	1708	4615
memleket	7	14	77	218	659	1230	1766	3971
netice	31	68	33	119	265	880	1612	3008
itibarıyla	127	276	361	499	468	603	622	2956
maksat	18	62	103	201	382	777	1057	2600
nisbet	2	3	37	115	154	678	1461	2450
nazar	17	67	74	204	414	585	1062	2423
tesir	8	20	38	75	191	756	1332	2420
kıymet	10	82	49	132	298	341	1390	2302
tedbir	41	106	142	386	484	541	574	2274
muhit	3	19	42	131	428	563	935	2121
numune/nümune	87	124	146	303	401	431	563	2055
ziraat	64	115	244	255	250	287	774	1989
istihsal	1	13	35	67	164	496	974	1750
yahut-veyahut	4	25	52	142	285	366	743	1617
teşekkül	1	9	40	142	209	421	751	1573
mahsul	3	23	29	54	74	315	919	1417
mıntika	3	23	29	54	74	315	919	1417

3.3. Kullanım sıklığı artan kelime bulguları

Dönemsel kelime kullanım değişimlerini belirlerken, ayrıca en eski iki dönemde (1951-1970) kullanılmayıp, en güncel iki dönemde (2001-2021) kullanılan kelimeler de tespit edilmiştir. Bu kelimeler de yeni kelimeler olarak adlandırılmıştır. Yeni kelimelerin kullanım sıklığı bakımından ilk yirmi adedi Çizelge 7'de sıralanmıştır.

Çizelge 7. 1951-1970 döneminde hiç kullanılmayan kelimeler.

Kelime	2011-2021	2001-2010	1991-2000	1981-1990	1971-1980	Toplam	İlk kullanım
algı	226	607	259	199	54	1345	1973
çizelge	9	71	422	631	148	1281	1972
bilgisayar	84	283	442	373	36	1218	1975

Kelime	2011-2021	2001-2010	1991-2000	1981-1990	1971-1980	Toplam	İlk kullanım
kentsel	264	329	251	34	40	918	1975
katılım	147	612	66	58	23	906	1975
seçenek	120	167	217	317	23	844	1975
içeren	73	230	196	193	64	756	1975
görsel	215	197	250	74	6	742	1976
yapay	120	121	102	182	210	735	1975
sürdürülebilir	199	459	59	3	0	720	1990
kırsal	112	146	215	89	130	692	1971
ölçüt	60	191	170	253	7	681	1977
yazılım	130	211	158	48	0	547	1988
katman	66	127	121	182	21	517	1976
toplumsal	48	281	120	18	24	491	1971
piksel	10	126	39	308	0	483	1984
güncel	100	114	103	125	28	470	1974
etkileşim	60	192	102	72	19	445	1976
yanıt	19	134	162	87	19	421	1978
stres	68	147	160	40	0	415	1982

En yaygın kullanım bulan yeni kelimeler olarak, algı, çizelge ve bilgisayar başta gelmektedir. Algı ve bilgisayar sözcükleri, teknolojik gelişmenin etkisiyle ormancılık yazınında sıkça kullanılmaya başlanan kelimelerdir. Algı sözcüğü, hava fotoğrafları ve uydu görüntülerinin incelenmesi veya işlenmesi sırasında yapılan teknik çözümlerle ilgili uzaktan algılama bağlamında sıkça kullanım bulmuştur. Bilgisayar da sıkça araştırmalarda araç olarak kullanılmasıyla yaygın kullanılan bir söz haline gelmiştir. Çizelge de araştırmalarda çoğunlukla tablo kelimesinin yerine kullanılmaya başlayarak yaygınlaşmıştır.

Yeni kelimeler içerisinde, en az süredir kullanılanı yani ormancılık yazınına en son gireni sürdürülebilir kelimesi olmuştur. Bu kelimenin dilimizdeki kullanımı dünyada ekonomi ve çevre arasındaki uyumsuzluğu azaltmak için önerilen sürdürülebilir kalkınma ile birlikte hızla yaygınlaşmıştır. İncelenen makalelerde en sık kullanılan kelime öbekleri de sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir orman yönetimi ve sürdürülebilir ormancılık olmuştur.

Yukarıda belirtilen yöntemle belirlenen kelimelerden eski dönemlerde de kullanılan ancak sıklığı büyük ölçüde artanlardan ilk yirmi adedi toplam kullanım sayısına göre sıralanarak Çizelge 8’de verilmiştir. Toplamda en sık kullanılan yeni kelimeler yöntem, koşul ve kullanım olmuştur. Çizelgedeki kelimelerden kullanım sıklığı oransal olarak (toplam içinde 2001-2021 dönemindeki kullanımın payı) en fazla artan ilk üç kelime sırasıyla, yönetim, ortam ve veri olmuştur. Aynı dönemde (2001-2021) oransal olarak en az

kullanılan ilk üç kelime saptanmak, yararlanmak ve koşul olmuştur. Çizelgedeki kelimelerden en eski kullanıma sahip olan kelime model olmuştur.

Çizelge 8. Kullanımı artan kelimelerin en yaygın kullanılanları.

Kelime	2011-2021	2001-2010	1991-2000	1981-1990	1971-1980	1961-1970	1951-1960	Toplam	İlk kullanım
yöntem	1026	1878	1769	2415	1110	20	0	8218	1969
koşul	320	983	1295	1662	1256	78	0	5594	1964
kullanım	928	1695	1430	1127	153	40	0	5373	1964
veri	915	1701	1389	804	301	33	5	5148	1959
belirlenmek	871	1536	1351	994	306	2	0	5060	1969
yararlanmak	341	687	1153	1860	893	45	0	4979	1964
saptanmak	197	585	1004	1532	1458	12	0	4788	1969
sorun	559	944	1212	1052	822	63	0	4652	1967
düzye	509	1176	1219	866	677	7	0	4454	1964
kent	1012	1345	1167	520	297	3	0	4344	1969
ortam	484	1119	929	1227	392	73	10	4234	1958
dönem	677	921	1102	967	480	86	0	4233	1966
model	930	788	989	757	261	66	15	3806	1951
yöre	434	580	1021	834	448	18	0	3335	1963
ülkemiz	309	666	901	933	379	22	0	3210	1969
peyzaj	388	874	617	578	424	51	0	2932	1969
rekreasyon	404	761	485	696	555	5	0	2906	1969
olanak	183	492	567	857	694	6	0	2799	1969
yönetim	510	972	520	296	106	15	0	2419	1961
kapsamak	364	665	576	369	327	58	1	2360	1957

Çizelge 7 ve 8’de yer alan yeni sözler arasında, model, peyzaj ve rekreasyon Fransızcadan, stres ve piksel sözleri de İngilizceden alıntılanmıştır. Piksel sözü yaygın kullanımına karşın TDK sözlüğünde de yer almamaktadır. Yabancı terimlerin okunuşunun kullanılarak Türkçeleştirilmeye çalışılması halen yaygın olarak devam etmektedir (Sevgi, 2015). Bu çizelgelerde sıklıkları görece az olduğundan yer alamayan kelimeler incelendiğinde, e-mail (1995), biyokütle (1980), demografi (1975), akreditasyon (2001), emisyon (1973) ve dijital (1985) gibi yabancı kelimelerin çoğu okunuşlarıyla son dönemlerde dilimizde yaygın bir şekilde alıntılanmaya başlanmıştır.

Türkçede -sal(-sel) eklerinin isimden isim yapma eki olarak kullanımı dilbilim alanında çokça tartışılan konulardan birisi olmuştur (Akbaş, 2018). Bu şekilde türetilen kelimeler günümüzde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Yukarıdaki yeni kelime çizelgelerinde yer alan kentsel, görsel, kırsal ve toplumsal kelimeleri de bu kapsamdadır. Bu çizelgelere giremeyen ve sıkça kullanılan istatistiksel, mekânsal, parasal, matematiksel,

hukuksal, zamansal, oransal sözlerinin 1970 öncesi kullanılmamış olması da dilde modalaşmanın göstergesi sayılabilir.

4. Sonuçlar

Bu çalışmada ormancılık alanının yayım hayatına devam eden en eski dergisi olan FORESTIST dergisinin dönemsel kelime kullanımlarına ilişkin bir analizi yapılmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre, ormancılık alanındaki bilimsel metinlerde dilin yapısının dönemler itibariyle değişim geçirdiğini söylemek mümkündür. Bazı sözler zamanla eskiyerek, güncel makalelerde kullanım sıklığı büyük ölçüde azalırken, birçok söz ise artık hiç kullanılmaz olmuştur. Doğal olarak, eskiden nadiren kullanılan birçok söz de günümüzde yaygın kullanılmaya başlamış, geçmişte hiç kullanılmayan birçok kelime güncel makale metinlerinde yer bulur olmuştur.

Batı dillerinden alıntılanan kelimelerin kullanım sıklığı da zamanla artış göstermiştir. Batı kökenli dillerden alıntılanan toplam kelime sayısı içinde, 1951-1970 döneminin payı yaklaşık %18 iken, bu pay 2001-2021 döneminin payı yaklaşık %31 olmuştur. Buna göre, batı kökenli dillerden, ormancılık bilim alanında giderek daha fazla miktarda alıntı yapıldığını söylemek mümkündür.

Kelimelerin dönemsel kullanımındaki artış seyrinin, çoğu kelime için son dönemde (2011-2021) değişmesi dikkat çekmektedir. Bunun temel nedeni, derginin tam metin olarak İngilizce dilinde yayım yapma tercihidir. Bu nedenle Türkçe kelime sayısı belirgin bir şekilde düştüğünden, günümüze yaklaştıkça kullanımı sıklaşan kelimelerin çoğu son dönemde daha az kullanılmıştır.

Ormancılık alanında Türkçe yayım yapan bilimsel dergilerde yayımlanan makaleler hem alandaki yazarları hem de okuyucularının dil ve kelime kullanımını büyük ölçüde etkileme gücüne sahiptir. Bu nedenle hem yazım kurallarına uyum bakımından hem de kelime tercihlerinde alıntılama bakımından, bilimsel dergilerin yayım kurallarının duyarlı olması gerekmektedir. Bu bağlamda, Türkçe dilbilim alanında uzmanlara yayım kurullarında görev verilmesi önerilebilir.

Kaynaklar

- Akbaş, A. (2018) ‘‘Türkçedeki Sal/Sel Sorunu’’, Türk Dili, 36-38.
- Bayraktar, Y. (2006) ‘‘Yazılı basında batı kaynaklı kelimelerin kullanımı’’. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bulut, A. T., ve Gültekin Y. S. (2021). Orman mühendisliği meslek alanında yayımlanan orman mühendisliği ve yeşil dünya dergilerinin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 9(2021), 69-80.
- Durusoy, İ., ve Dağ, F. (2019). Orman ekonomisi alanındaki lisansüstü tez özetlerinin sözbilimsel hareket özümlemesi. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7(3), 1947-1956.
- Göçer, A. (2012) *Dil-kültür iliřkisi ve etkileřimi üzerine*, Türk Dili, 50-57.
- Karaağaç, G. (1997) *Alıntı kelimeler üzerine düşünceler*. Türk Dili, 499-510.
- OGM (2023) 2023 yılında uygulanacak tevzii masrafı, Tarife Bedeli ve Satış Giderlerine Ait Tebliđ, Tebliđ No:229/64, 10s. Ankara.
- Sevgi, O. (2015). Ecology teriminin Türkçe karşılıkları üzerine bir değerlendirme. *Avrasya Terim Dergisi*, 3(1), 27-46.
- Seyedi, G. (2019). ‘Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde akademik yazma’. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara.
- TDK (2007). *Türkçede batı kökenli kelimeler sözlüğü*, Türk Dil Kurumu, Ankara.
- Yazoğlu, R. (2005), *Dil-kültür iliřkisi*, Muhafazakâr Düşünce, 123-143.
- Zeyrek, S. (2020), Dil-kültür ilişkisi doğrultusunda yabancı dil öğretilimi. *International Journal of Teaching Turkish as a Foreign Language* 3(2), 165-186.